

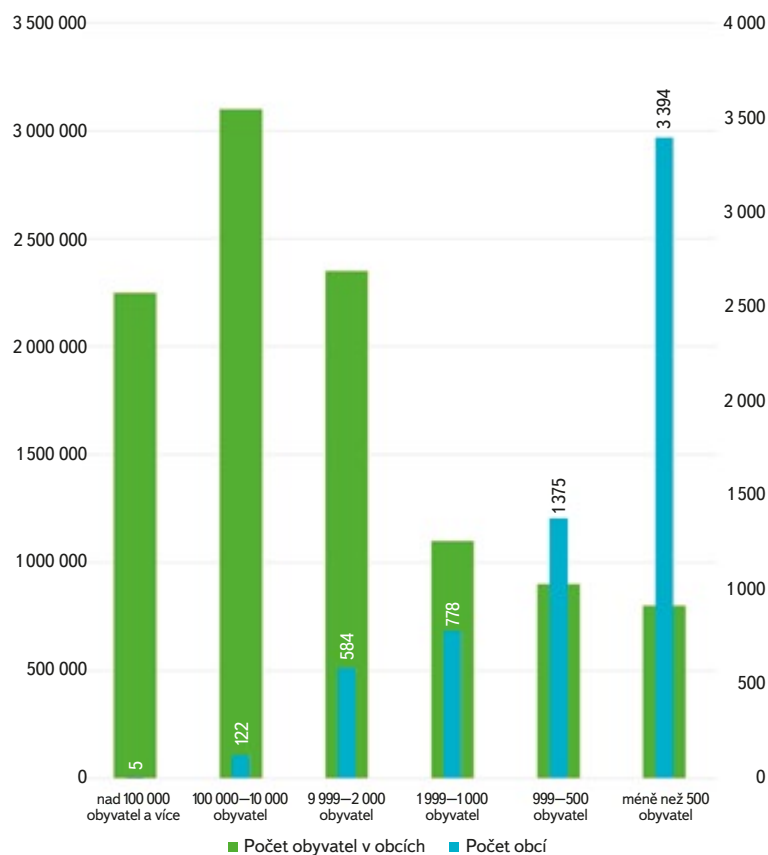
# Zásadní revize směrnice o čištění městských odpadních vod vyvolává protichůdné reakce členských států Evropské unie

Směrnice Rady 91/271/EHS ze dne 21. května 1991 o čištění městských odpadních vod (Urban Waste Water Treatment Directive – UWWTD) vstoupila v platnost před 32 lety, což je na právní předpis úctyhodný věk. V průběhu účinnosti směrnice bylo důsledným uplatňováním jejích požadavků v praxi dosaženo dobrých výsledků v ochraně vod. V období 1990–2014 došlo ke snížení množství znečišťujících látek ve vyčištěných a vypouštěných městských odpadních vodách u organického znečištění vyjádřeného BSK<sub>5</sub> o 61 %, u celkového dusíku o 32 % a u celkového fosforu o 44 %. Rozsáhlá podpora poskytovaná městům a obcím z finančních nástrojů EU i z národních zdrojů a poměrně přísné uplatňování sankcí vedly podle údajů publikovaných Evropskou komisí (EK) k tomu, že v současnosti je 98 % odpadních vod v EU efektivně shromažďováno a odváděno a 92 % náležitě čištěno. Požadavky směrnice byly dosud primárně zaměřeny na centralizované systémy shromažďování, odvádění a čištění odpadních vod v aglomeracích produkujících zátěž na úrovni 2 000 ekvivalentních obyvatel (EO) a více.

Jelikož se po 32 letech přece jen projevila určitá zastaralost tohoto právního předpisu, EU dospěla k rozhodnutí o jeho rozsáhlé novelizaci, pro kterou uvedla pět hlavních důvodů:

- Rozhodujícím EK uváděným důvodem bylo značné zbývající znečištění v odpadních vodách vypouštěných z aglomerací pod 2 000 EO, ve srážkových vodách odtékajících z urbanizovaných území, ve vodách odtékajících z přeпадů odlehčovacích komor při přívalových a dlouho trvajících silných srážkách a kontaminace produkovaná individuálními systémy čištění odpadních vod.
- Druhým EK uváděným důvodem bylo nedostatečné sladění směrnice s cíli politiky EU stanovenými Zelenou dohodou pro Evropu (European Green Deal), zejména v oblasti snižování produkce emisí skleníkových plynů, snižování velké energetické náročnosti procesů čištění odpadních vod, opětovného využívání vyčištěných odpadních vod a využívání surovinového a energetického potenciálu kalů z čištění odpadních vod.
- Třetím EK uváděným důvodem byla přetrvávající nedostatečná a velmi rozdílná úroveň managementu v jednotlivých členských státech při provozování stokových sítí a ČOV, při prosazování principu „znečišťovatel platí“ a při řízení úrovně a efektivity monitoringu a předávání výsledků ve zprávách s využíváním moderních systémů digitalizace.
- Čtvrtým EK uváděným důvodem byla nutnost řešení nových problémů, jako je vysoký obsah mikropolutantů v odpadních vodách (především výrobků farmaceutického průmyslu a prostředků pro osobní péči), zavedení efektivního monitoringu přítomnosti a množství epidemických i pandemických faktorů v odpadních vodách a implementace schématu rozšířené odpovědnosti výrobců a dovozců (Extended Producer Responsibility – EPR).
- Pátým EK uváděným důvodem bylo nedostatečné sladění směrnice s aktuálními poznatky vědy a s technologickým vývojem.

Postup legislativního procesu revize směrnice o čištění městských odpadních vod je poměrně zdoluhavý a komplikovaný. V roce 2019 bylo dokončeno podrobné hodnocení tohoto právního předpisu v rámci programu REFIT [1], které zveřejnila EK. Ta 26. října 2023 předložila členským státům první návrh revize směrnice Rady 91/271/EHS ze dne 21. května 1991 o čištění městských odpadních vod. Jejím text byl rozšířen z původních 20 článků a tří příloh na



Obr. 1. Počet obyvatel v obcích a počet obcí v České republice (Zdroj: Český statistický úřad)

35 článků a osm příloh. Kromě cílů v původní primární oblasti ochrany životního prostředí byly nově zavedeny cíle v oblastech ochrany veřejného zdraví, snižování emisí skleníkových plynů, správy a transparentnosti vodohospodářského sektoru, přístupu občanů členských států EU k hygienickým a sanitárním zařízením a monitoringu shromažďování, odvádění a čištění odpadních vod. V návrhu EK požádala o pravomoc pro vydání celkem 16 předpisů v přenesené pravomoci (delegate acts, implementation acts).

Návrh revize směrnice byl následně projednáván v Bruselu Pracovní skupinou Rady EU J.1 pro životní prostředí složenou ze zástupců EK a jednotlivých členských států v průběhu českého předsednictví Radě EU (4. listopadu 2022 a 2. prosince 2022) a následně za švédského předsednictví (13. ledna 2023, 27. ledna 2023, 6. února 2023 a 21. března 2023). Návrh byl rovněž jedním z bodů programu neformálního jednání vodních ředitelů členských států zemí EU, zástupců EK, států Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) a kandidátských zemí, které proběhlo 20.–22. listopadu 2022 v Praze. Tématu revize a jejích politických souvislostí a důsledků se také věnovali ministři životního prostředí na zasedání Rady ENVI konaném 16. března 2023 v Bruselu. Dne 26. dubna 2023



Obr. 2. Obec Ledce – ČOV 1 000 EO s kanalizací (Foto: T. Homola)



Obr. 3. Hlavní město Praha – v popředí VÚV TGM, vlevo Ústřední ČOV 1 400 000 EO (Foto: I. Ibrahimovič)

návrh projednal Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin Evropského parlamentu. Podle předběžného programu legislativního procesu by měl 24. října 2023 Evropský parlament jednat o návrhu zprávy a 20. listopadu 2023 by mělo proběhnout hlasování na plénu.

Dosud však není zcela jisté, zda se legislativní proces ve výše uvedeném termínu podaří dokončit, protože se v průběhu jednání objevila řada problémů a kontroverzních témat, jež jednotlivé členské státy reflektovaly a následně EK připomínkovaly. Pro část z nich je velmi problematické rozšíření působnosti směrnice na všechny aglomerace nad 1 000 EO v případě požadavku na zajištění centralizovaného sběru, odvádění a sekundárního čištění odpadních vod do 31. prosince 2030. U tohoto cíle může situaci ještě výrazně zkomplikovat projednávání revidované směrnice v Evropském parlamentu, kde se již objevil pozměňovací návrh na zahrnutí všech aglomerací nad 500 EO. Přijetí tohoto pozměňovacího návrhu by pro Českou republiku znamenalo rozšíření působnosti směrnice na dalších 1 375 obcí (obr. 1).

Sporné jsou rovněž navrhované limity obsahu celkového fosforu a dusíku ve vyčištěných městských odpadních vodách vypouštěných do vodních toků. U celkového fosforu je nereálné navrhované snížení produkovaného znečištění o 90 % v termínu do 31. prosince 2035 a o 95 % do 31. prosince 2040. Energetická neutralita čištění městských odpadních vod bude pro členské státy s malou rozlohou území a s malým počtem velkých ČOV nerealizovatelná. I pro středně velké a velké členské státy bude v podstatě nedosažitelná v případě navrhované podmínky produkce energie pouze z obnovitelných zdrojů jednotlivých ČOV. Opětovné využívání přečištěných odpadních vod k zavlažování v zemědělství vítají země z mediteránní oblasti s dlouhodobým nedostatkem vody, které toto opatření již více let praktikují. Naopak státy ve středních a vyšších zeměpisných šířkách toto opatření odmítají z důvodu reálného rizika kontaminace půd a podzemních vod. Využívání živin z čistírenských kalů v zemědělství pro některé členské státy představuje riziko ohrožení vody a půdy. Kontroverzním tématem je zavedení kvartérního čištění u ČOV od 10 000 do 100 000 EO do 31. prosince 2040 v oblastech, kde koncentrace nebo kumulace mikropolutantů představuje riziko pro lidské zdraví nebo životní prostředí. EK má základní požadavek, aby výrobci a dovozci farmaceutických produktů a přípravků pro osobní péči pokryli 100 % nákladů na kvartérní čištění, jež se bude týkat produktů umístěných na trh EU (producenti, dovozci, distributoři) a bude zahrnovat rezidua látek v odpadních vodách (mikropolutanty

z farmaceutického a kosmetického průmyslu). Všechny členské státy EU se obávají extrémně vysokých nákladů spojených s realizací všech opatření ke splnění požadavků předloženého návrhu revize směrnice a většina stanovených termínů je podle nich nereálná. Příkladem časově a finančně náročných investic do čištění odpadních vod malého i velkého rozsahu v ČR může být výstavba kanalizace a ČOV v obci Ledce v Plzeňském kraji (obr. 2) i modernizace a intenzifikace Ústřední ČOV v hlavním městě Praze (obr. 3).

Vzhledem k důležitosti směrnice o čištění městských odpadních vod pro sektor vodního hospodářství i k – odbornými argumenty prokázané – nutnosti ji zásadní revizí přizpůsobit poznatkům a potřebám třetí dekády 21. století, je nezbytné, aby další jednání legislativního procesu byla konstruktivní a aby novelizovaná směrnice byla schválena v podobě optimální jak pro vlastníky a provozovatele, tak i pro ochranu vod a vodních ekosystémů.

## Literatura

[1] Pracovní dokument útvarů EK, „Souhrn hodnocení směrnice Rady 91/271/EHS ze dne 21. května 1991 o čištění městských odpadních vod“ (SWD 2019, 700 final).

## Autor

**Mgr. Tomáš Gremlica**

✉ [tomas.gremlica@mze.cz](mailto:tomas.gremlica@mze.cz)

Ministerstvo zemědělství ČR